

Hulp of hindernis

9 maart 2011, door Ad van Dun,
gepubliceerd op [Stiltij-weblog](#).

*Zoals je een 'held' wordt genoemd wanneer je alle vijanden verslaat,
zo word je 'bodhisattva' genoemd wanneer je het lijden overwint
van ziekte, ouderdom en dood.¹*

De hedendaagse boeddhistische cultuur heeft naast haar onvervangbare bevrijdende inbreng ook een beschamende portie [demotiverende voorbeelden](#) opgeleverd: Richard Baker (seksueel wangedrag), Hakuun Yasutani (oorlogsverleden), Taizan Maezumi (alcoholisme), Eido Shimano (seksueel misbruik) - en recentelijk Dennis Genpo Merzel. Voor de algemene kritiek, zie [The zensite](#).

Verraad en bedrog zijn subtiele, lastig te bestrijden vijanden; de werking ervan kan ons ongemerkt onderuithalen en langdurig opzadelen met allerlei waanideeën. Juist omdat spiritualiteit werkt vanuit hart en geest vraagt beoefening ervan - en zeker het begeleiden van anderen - een uiterst zorgvuldige houding, verankerd in wijsheid en mededogen.

Want zodra de geringste twijfel aan de integriteit en kwaliteit van met name leraren ook maar éignszins bevestigd lijkt te kunnen worden, zal dit meteen omslaan in de suggestie dat spiritualiteit nu eenmaal onleefbaar of niet haalbaar is voor 'ons stervelingen'. En daarmee staat de deur wagenwijd open voor relativering, concessie en kleingeestigheid, met andere woorden: de neiging is dan groot om de Weg bij gebrek aan beter te reduceren tot niet veel meer dan therapie.

André van der Braak in de [nieuwsbrief van februari 2011](#) van Zen Centrum Amsterdam bijvoorbeeld wil na het debacle van Ameland afgelopen januari (waar [Genpo](#) zijn schaapskleren aflegde) verlichting liever niet relateren aan 'volmaaktheid' maar voortaan omschrijven als 'belichten van onze onwetendheid', want 'grote beoefening is misschien wel veel belangrijker dan verlichting.'

Dat lijkt slechts koren op de molen van alle advocaten van de duivel die niets liever willen dan dat we afzien van verwerkelijking en het eindgezag geven aan onvolkomenheid, gebrekkigheid, falen.

Maar kom nou: ook al wrijft karma ons nóg zo duidelijk onder de neus dat beoefening (de methode) niet makkelijk is, dat wil nog niet zeggen dat we dan ook maar meteen even de dharmische werkelijkheid (het motief) moeten herzien of bijstellen.²

Omwille van menselijkheid is het van levensbelang - en ik ben geneigd te zeggen: letterlijk - om het verschil tussen therapie (of energiewerk) en spiritualiteit helder overeind te houden en ervoor te vechten dat het besef van en het geloof in innerlijkheid niet verloren gaan.

Dus nee, niet het mysterie verklaarbaar willen maken, of als te riskant of als irrelevant wegzetten, en ook niet je toevlucht nemen tot de vele beschikbare vormen van houvast die collectieve beoefening nu eenmaal met zich meebrengt.

In dit opzicht valt er veel te zeggen voor een kritische benadering van alle uiterlijke vormen - rituelen, instituten, functies, attributen - die we kunnen hanteren als verantwoordelijken. De eenvoud, anonimiteit en innerlijke kwaliteit van verwerking blijft uiteindelijk onze feitelijke kracht, zoals vormloosheid de feitelijke basis is voor alle vorm.

Oefenen is nu eenmaal bereid zijn jezelf eerlijk en grondig op het spel te zetten, in wezen niet verschillend van de manier waarop Boeddha zichzelf op het spel durfde te zetten.³

*Zonder motief, geen vrede;
zonder leraar, geen vrijheid;
zonder overgave, geen vreugde.⁴*

> [DOCUMENTATIE](#)

over problemen in de Zen-traditie

¹ Citaat uit [de Vimalakirti soetra](#) (E. Lamotte: The teaching of Vimalakirti. Oxford 1976, p. 125).

Met dit lijden wordt onze algemeen menselijke, existentiële strijd verwoord. "Ziekte" verwijst naar mentale aandoeningen (*duhkha*) als verslaving, hebzucht, verwardheid, agressie, machtswellust. "Ouderdom" staat voor verlies en verval (*anitya*), voor de feitelijke ongrijpbaarheid van verschijnselen. "Dood" is loslaten van ik-illusie (*anatman*), de verkrampde identificatie met het lichaam.

² De opstelling van Dennis Genpo Merzel is inderdaad teleurstellend (getuige ook [de reactie van een van zijn leerlingen](#) of [het commentaar van Brad Warner](#)).

Hij lijkt simpelweg van werkruimte te wisselen (monnikspij uit, therapeutenpet op). Als dit ook nog broederlijk naast elkaar gepresenteerd wordt op één en dezelfde website, dan wekt het geen verbazing als men zulk een invulling van Zen en spiritualiteit wel héél bedenkelijk vindt.

Merzel bewijst spiritualiteit een slechte dienst door de verwevenheid van Big Mind en Zen te handhaven. Dit maakt het zo wezenlijke en noodzakelijke onderscheid tussen spiritualiteit en therapie niet helderder, integendeel.

En waarom op zijn minst geen naamsverandering van Big Mind - als het al niet is uit schaamte, dan uit respect voor menige deelnemer die zich bedrogen zal voelen in zijn deelname aan dat proces.

³ Natuurlijk was Boeddha in zijn ascesejaren niet te beroerd om zich volledig te geven en alles helemaal los te laten. Maar ook in zijn latere onderrichtingen gaf hij zich helemaal, getuige volgend fragment uit de [Ratnakuta soetra](#) (Garma Chang: A treasury of Mahayana sutras. Delhi 1991, p. 66):

"Om vijfhonderd bodhisattva's te bevrijden van de neiging tot onderscheid maken werd Manjushri geïnspireerd door de Wereldwijd-geëerde met zijn wonderbaarlijk vermogen. Manjushri nu verhief zich van zijn zetel, ordende zijn kleding, ontblootte zijn linkerschouder, en met een scherp zwaard in zijn hand liep hij recht op de Wereldwijd-geëerde af om hem te doden. Haastig sprak de Boeddha tot Manjushri: 'Stop,

stop! Doe geen verkeerde dingen. Dood me niet op deze manier. Als je me al moet doden, dien je eerst te weten wat de juiste manier is om dat te doen. En waarom? Manjushri, vanaf het begin bestaat er geen zelf, geen ander, geen persoon. Iemand die in zijn geest het bestaan van een ego en persoonlijke identiteit gewaarwordt, heeft mij daarmee gedood. Dit is wat doden wordt genoemd.' "

⁴ "Vrede, vrijheid en vreugde" zijn een vrije vertaling van de oude vedische trits "Sat-chit-ananda" (letterlijk: zijn-bewustzijn-gelukzaligheid), een aanduiding in de Vedanta-traditie voor het goddelijke, innerlijkheid dus.

De termen komen ook terug in de [drie toevluchten](#):

*"Leven is een warme bron, reine vrede van ontvang;
wijsheid is een lichtend veld, grote vrijheid van verspreid;
eenheid is een zachter oord, open vreugde van gedoog."*

De toevluchten getuigen van waardering voor boeddha, dharma en sangha.